

INGLIZ VA O‘ZBEK NUTQIDA RUHIY HOLATNI IFODALASHDA MADANIY ME‘YORLARNING O‘RNI

Karimova Bibimarziya Nurillayevna,

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi magistranti
2-bosqich talabasi*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18843605>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot ingliz va o‘zbek nutqida ruhiy holatlarning ifodalanishi madaniy me‘yorlar ta‘sirida qanday shakllanishini o‘rganadi. Tahlil natijalari ingliz tilida hissiyotlar ko‘proq to‘g‘ridan-to‘g‘ri, o‘zbek tilida esa ko‘proq bilvosita va kontekst orqali ifodalanishini ko‘rsatadi. Natijalar psixolingvistika va madaniyatlararo muloqot uchun muhimdir.

Kalit so‘zlar: ruhiy holat, madaniy me‘yorlar, psixolingvistika, bilvosita ifoda, ingliz va o‘zbek nutqi.

Annotation. This study examines how cultural norms influence the expression of mental states in English and Uzbek communication. The findings show that emotions are expressed more directly in English, while Uzbek communication tends to use more indirect and contextual expression. The results are relevant for psycholinguistics and intercultural communication.

Keywords: mental state expression, cultural norms, psycholinguistics, indirect expression, English and Uzbek communication.

Аннотация. Данное исследование рассматривает, как выражение психических состояний в английской и узбекской речи формируется под влиянием культурных норм. Результаты анализа показывают, что в английском языке эмоции чаще выражаются прямо и эксплицитно, тогда как в узбекском языке преобладает косвенное выражение через контекст и имплицитные средства. Полученные выводы имеют значение для психолингвистики и межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: психическое состояние, культурные нормы, психолингвистика, косвенное выражение, английская и узбекская речь.

Kirish. Til nafaqat axborot almashish vositasi, balki insonlarning ichki psixologik holatlarini, jumladan hissiyotlari, e‘tiqodlari, niyatlari va kognitiv jarayonlarini ifodalashning asosiy vositasidir. Ruhiy holat ifodalari kundalik muloqotda markaziy rol o‘ynaydi, ular nutq so‘zlovchilarga ijtimoiy munosabatlarni boshqarish, sub‘ektiv tajribalarni yetkazish va shaxslararo dinamikaning muvozanatini ta‘minlash imkonini beradi. Psixolingvistik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bunday ifodalar kognitsiya va hissiyotlar bilan chuqur bog‘liq bo‘lib, nafaqat individual psixologik holatlarni, balki ijtimoiy me‘yorlar bilan shakllangan muloqot naqshlarini ham aks ettiradi (Wierzbicka, 1999; Lakoff & Johnson, 1980).

Madaniy me‘yorlar ruhiy holatlarning qanday ifodalanganiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Ko‘plab ingliz tilida so‘zlashuvchi jamiyatlarda individualizm va past-kontekstli muloqot qadrlanadi, shuning uchun so‘zlovchilar ichki holatlarini ko‘pincha to‘g‘ridan-to‘g‘ri ifodalaydi. Hissiy ifodalar aniq bo‘lsa-da, ular odatda xushmuomalalik strategiyalari va yumshatuvchi til vositalari orqali nazorat qilinadi, bu esa tinglovchiga salbiy ta‘sirni kamaytiradi. Masalan, I‘m a bit worried yoki I feel slightly uncomfortable kabi jumlar shaxsiy hissiyotlarni yetkazadi, ammo tinglovchining e‘tiboriga yoki

kayfiyatiga salbiy ta'sirni yumshatadi. Bunday strategiyalar shaxsiy avtonomiya, o'zini ifoda etish va shaxslararo xushmuomalalik kabi keng madaniy kutishlarni aks ettiradi (Brown & Levinson, 1987; Hofstede, 2001).

Shunga qarama-qarshi, o'zbek muloqot amaliyotlari yuqori-kontekstli, kollektivistik madaniy me'yorlar doirasida shakllangan bo'lib, ular ijtimoiy muvozanat, hurmat va kamtarlikni qadrlaydi. Bunday kontekstlarda hissiy ifodalar ko'pincha bilvosita tarzda, vaziyat, kontekst yoki tana holatiga bog'liq holda ifodalanadi, aniq leksik belgilardan ko'ra. Masalan, Ichim siqilib ketdi ("Men hissiy bosimni his qildim") yoki Ruhim tushib ketdi ("Men ruhiy tushkunlikni his qildim") kabi ifodalar so'zlovchilarga ichki holatlarini yetkazish imkonini beradi, shu bilan birga ijtimoiy muvozanatni saqlaydi va to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshilikni oldini oladi. Bunday bilvositalik kollektivistik madaniyatlarda shaxslararo muvozanat va ijtimoiy-hierarxik tuzilmalarga hurmatni aks ettiradi (Hall, 1976; Toshpulatova & Nishonova, 2025). Garchi madaniyatlararo muloqot va hissiy holatlarni psixolingvistik ifodalash bo'yicha tadqiqotlar ortib borayotgan bo'lsa-da, ingliz va o'zbek tilidagi ruhiy holatlarni solishtiruvchi tadqiqotlar hali cheklangan. Oldingi tadqiqotlarning aksariyati leksik yoki grammatik farqlarga e'tibor qaratgan, shu bilan birga xushmuomalalik, bilvositalik va yumshatuvchi strategiyalar kabi pragmatik jihatlarning hissiy muloqotni qanday boshqarishini yetarlicha o'rganmagan. Bu strategiyalarni o'rganish nafaqat psixolingvistik nazariya, balki tarjima, madaniyatlararo ta'lim va til o'qitish amaliyoti uchun ham muhimdir. Shu sababli, ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek tilida ruhiy holatlarning ifodalanishida madaniy kutishlar qanday rol o'ynashini o'rganadi, xususan xushmuomalalik strategiyalari, bilvositalik va vaziyatga yoki tana holatiga bog'liq ifodalardan foydalanishga e'tibor qaratadi. Tabiiy suhbat ma'lumotlarini tahlil qilish orqali tadqiqot madaniyat, kognitsiya va tilning kundalik hissiy muloqotni shakllantirishdagi o'zaro ta'sirini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili. Ruhiy holatlarni ifodalash tilshunoslik, psixolingvistika va madaniyatlararo pragmatika doirasida keng o'rganilgan. Ilmiy adabiyotlarda hissiyot va kognitiv holatlarning lingvistik ifodasi nafaqat leksik birliklar, balki madaniy me'yorlar, ijtimoiy kutishlar va diskursiv strategiyalar bilan bog'liq hodisa sifatida talqin qilinadi. Ruhiy holatlarning universalligi va madaniy xosligi masalasi Anna Wierzbicka (1999) tadqiqotlarida markaziy o'rin egallaydi. U turli tillarda hissiy tushunchalar semantik jihatdan farqlanishini, lekin ularning asosida umumiy insoniy tajriba mavjudligini ta'kidlaydi. Wierzbicka Natural Semantic Metalanguage (NSM) yondashuvi orqali hissiyotlar lingvistik jihatdan madaniyatga xos konseptual strukturalar orqali shakllanishini ko'rsatadi. Bu yondashuv ingliz va o'zbek tillarida ruhiy holat ifodalarining semantik farqlarini tushuntirishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Metafora va tana konseptlari orqali hissiyotlarni ifodalash masalasi George Lakoff va Mark Johnson (1980) tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv metafora nazariyasida chuqur tahlil qilingan. Ularning fikriga ko'ra, abstrakt hissiy tajribalar ko'pincha jismoniy va tana tajribasi orqali

konseptuallashtiriladi. Masalan, “feel down” yoki o‘zbek tilidagi “ruhiy tushib ketdi” kabi ifodalar hissiy holatni fazoviy metafora orqali ifodalaydi. O‘zbek tilida yurak, ich, ruh kabi tana va ichki organlarga oid metaforalarning keng qo‘llanishi aynan shu kognitiv mexanizm bilan izohlanadi.

Madaniy me‘yorlarning muloqotga ta‘siri Edward T. Hall (1976) tomonidan taklif etilgan yuqori va past kontekstli madaniyat nazariyasida asoslab berilgan. Hallga ko‘ra, past-kontekstli madaniyatlarda (masalan, ingliz tilida so‘zlashuvchi jamiyatlarda) ma‘no ko‘proq ochiq va eksplicit ifodalanadi. Yuqori-kontekstli madaniyatlarda esa ma‘no vaziyat, ijtimoiy munosabat va implitsit bilimlar orqali anglashiladi. Ushbu nazariya o‘zbek tilidagi bilvosita ruhiy holat ifodalarini tushuntirishda muhim metodologik asos hisoblanadi. Xushmuomalalik va yuzni saqlash strategiyalari Penelope Brown va Stephen C. Levinson (1987) tomonidan ishlab chiqilgan Politeness Theory doirasida izohlanadi. Ular nutqda salbiy va ijobiy “face” tushunchalarini kiritib, yumshatuvchi vositalar (hedging) shaxslararo muvozanatni saqlash vositasi ekanini ko‘rsatadi. Ingliz tilida a bit, slightly, kind of kabi birliklarning keng qo‘llanishi aynan shu xushmuomalalik mexanizmi bilan bog‘liq. Madaniyatlararo qadriyatlar tizimi va individualizm-kollektivizm farqi Geert Hofstede (2001) tomonidan tizimlashtirilgan. Uning madaniy o‘lchamlar modeli shuni ko‘rsatadiki, individualistik jamiyatlarda shaxsiy fikr va hissiyotlarni ochiq ifodalash ijobiy baholanadi, kollektivistik jamiyatlarda esa ijtimoiy uyg‘unlik va muvozanat ustuvor hisoblanadi. Bu farq ingliz va o‘zbek nutqidagi ruhiy holat ifodalari strategiyalarida yaqqol namoyon bo‘ladi. So‘nggi tadqiqotlar hissiy ifodaning lingvistik va madaniy o‘ziga xosligini kengroq korpuslar asosida o‘rganmoqda. Masalan, Ahmad va hamkorlar (2025) Afrika tillarida emotsional idrokning madaniy nozikliklarini ko‘rsatadi. Cho va hamkorlar (2024) AQSh va Xitoy o‘rtasida valensiya va arousal ifodalarini solishtirib, madaniy kontekst hissiy leksik tanlovga ta‘sir qilishini aniqlagan. Larina (2015) esa emotsional pragmatikaning madaniyatlararo jihatlarini tahlil qilib, hissiy ifodaning sotsial normativ boshqaruvini ko‘rsatadi. O‘zbek tiliga oid zamonaviy tadqiqotlar (Ro‘zmetova, 2025; Xayrullaeva, 2025) hissiy ifodalarda metaforik va bilvosita strategiyalar ustunligini qayd etadi. Biroq ingliz va o‘zbek tillarini pragmatik va psixolingvistik nuqtai nazardan tizimli solishtirgan tadqiqotlar hali cheklangan.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar quyidagi asosiy yo‘nalishlarni shakllantiradi:

1. Semantik universallik va madaniy xoslik (Wierzbicka).
2. Kognitiv metafora va tana konseptlari (Lakoff & Johnson).
3. Yuqori va past kontekstli muloqot (Hall).
4. Xushmuomalalik va hedging strategiyalari (Brown & Levinson).
5. Individualizm va kollektivizm o‘lchamlari (Hofstede).

Mazkur tadqiqot ushbu nazariy yondashuvlarni integratsiyalash orqali ingliz va o‘zbek nutqida ruhiy holat ifodalarining madaniy shartlangan pragmatik mexanizmlarini

aniqlashga qaratilgan. Shuningdek, u madaniyat, kognitsiya va til o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni amaliy muloqot kontekstida ko'rsatishga xizmat qiladi.

Usullar. Tadqiqot Dizayni. Ushbu tadqiqot sifatli solishtirma dizayn asosida olib borildi va ingliz hamda o'zbek tilidagi kundalik nutqda ruhiy holatlarning ifodalanishida madaniy me'yorlarning qanday rol o'ynashini o'rganadi. Sifatli yondashuv tanlandi, chunki tabiiy suhbat ma'lumotlari bilvositalik, yumshatuvchi strategiyalar va tana holatiga bog'liq ifodalar kabi haqiqiy muloqot strategiyalarini tushunishga imkon beradi, bularni faqat kvantitatif so'rovlar yoki tayyor savolnomalar orqali to'liq aniqlash mumkin emas (Creswell, 2013). Tadqiqot leksik chastotaga emas, balki pragmatik va psixolingvistik naqshlarga e'tibor qaratadi, maqsad – so'zlovchilar ichki holatlarini ijtimoiy va madaniy kutishlarga muvofiq ifodalashda ishlatadigan takrorlanuvchi strategiyalarni aniqlash. Tadqiqot madaniyatlararo pragmatika (Brown & Levinson, 1987; Hall, 1976) tamoyillariga tayangan holda xushmuomalalik, yuzni saqlash va kontekstual vositalar orqali hissiy muloqotni o'rganadi.

Ma'lumot manbalari va korpus tanlovi. Ma'lumotlar turli tabiiy nutq kontekstlaridan to'plandi, bu esa ekologik haqiqiylik va turli muloqot vaziyatlarini qamrab olishni ta'minlaydi:

1. Film va televideniye dialoglari – Zamonaviy ingliz va o'zbek produktsiyalaridan tanlangan, jumladan ijtimoiy dramalar, sitkomlar va talk-showlar. Ushbu manbalar yarim tabiiy va ssenariyga asoslangan nutq naqshlarini aks ettiradi va madaniy jihatdan nozik hissiy muloqot misollarini beradi.

2. Intervyu va talk-show yozuvlari – Ingliz va o'zbek tilida so'zlashuvchi natijalardan olinadigan ommaviy intervyular yarim-rasmiy kontekstdagi haqiqiy hissiy ifodalarni ko'rsatadi.

3. Kundalik suhbatlar – Mahalliy so'zlovchilar orasidagi norasmiy muloqotlardan audio yozuvlar, bu esa tabiiy bilvositalik, yumshatuvchi strategiyalar va metaforik ifodalarni kuzatish imkonini beradi.

4. Onlayn suhbat vositalari – Video-bloglar va onlayn muhokama platformalari, ikkala tilda ham zamonaviy idiomatik va vaziyatga bog'liq nutq naqshlarini aks ettiradi.

Jami taxminan 200 ruhiy holat ifodasi olinib, ingliz va o'zbek manbalari deyarli teng taqsimlandi. Faqat hissiy, kognitiv yoki psixologik holatlarni aniq ifodalovchi ifodalar kiritildi.

Ishtirokchilar. Tadqiqot asosan media va onlayn manbalarga tayangan bo'lsa-da, so'zlovchi xususiyatlari imkon qadar hujjatlashtirildi:

Yosh oralig'i: 18–60 yosh, kattalar nutq naqshlarini qamrab olish maqsadida.

Jins: Erkak va ayol so'zlovchilar, xushmuomalalik va hissiy ifoda farqlarini o'rganish uchun.

Madaniy kontekst: Asosan G'arbiy mamlakatlardan ingliz tilida so'zlashuvchilar (Buyuk Britaniya, AQSh, Avstraliya) va O'zbekistonning shahar va qishloq hududlaridan o'zbek tilida so'zlashuvchilar.

Bu yondashuv madaniy asoslangan muloqot naqshlarini aks ettiradi, ammo barcha dialekt yoki sotsiolaringa umumlashtirish imkonini bermaydi.

Ma'lumotlarni kodlash va tahlil qilish. Har bir ruhiy holat ifodasi quyidagi kategoriyalar bo'yicha kodlandi:

1. To'g'ridan-to'g'ri va bilvosita – Hissiy yoki kognitiv holat aniq (to'g'ridan-to'g'ri) yoki vaziyat, tana yoki kontekst orqali (bilvosita) ifodalanganmi.

2. Yumshatuvchi va himoya strategiyalari – Ingliz tilida a bit, kind of, slightly kabi yumshatuvchi vositalar yoki o'zbek tilida kontekstual qayta ifodalash.

3. Metaforik yoki tana orqali ifodalash – Ichki holatlarni yetkazish uchun tana metaforalari yoki vaziyat tasvirlari, masalan, Ichim siqilib ketdi.

4. Ijtimoiy va madaniy kontekst – Xushmuomalalik me'yorlari, ijtimoiy hierarxiya yoki kollektiv qadriyatlarga moslik.

Etik jihatlar. Barcha ma'lumotlar ommaviy manbalardan yoki yozuvga rozilik berilgan suhbatlardan olingan. Shaxsiy ma'lumotlar anonimlashtirildi. Tadqiqot inson sub'ektlari bo'yicha institutsional etik qoidalariga rioya qildi.

Cheklovlar

Namuna buzilishi: Korpus media va onlayn manbalarga tayangan, bu esa shahar, ta'limli yoki faol media foydalanuvchilarni ko'proq aks ettirishi mumkin.

Kontekstga bog'liqlik: Ifodalar juda rasmiy kontekstlarda, professional muhitda yoki qishloq dialektlarida farq qilishi mumkin.

Kvantitatif umumlashtirish: Tadqiqot sifatli naqshlarga e'tibor qaratadi va statistik umumlashtirish bermaydi; kelajakda korpus tahlilini so'rovlar bilan birlashtirish mumkin.

Shunga qaramay, metodika ingliz va o'zbek tilida ruhiy holat muloqotini boy, madaniy kontekstga asoslangan tushunishga imkon beradi.

Natijalar. Ingliz tilida ruhiy holat ifodalari. Ingliz tilidagi suhbat ma'lumotlarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ruhiy holatlar ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri leksik vositalar orqali ifodalanadi, asosan ruhiy holat fe'llari va sifatlar yordamida (masalan, feel, think, worry, confused). Shu bilan birga, so'zlovchilar ko'pincha yumshatuvchi yoki hedging strategiyalaridan foydalanib hissiy kuchni kamaytiradi. Bunday hedging bir nechta pragmatik vazifalarni bajaradi: shaxslararo bosimni kamaytiradi, xushmuomalalikni saqlaydi va so'zlovchilarga ijtimoiy muvozanatni buzmasdan zaiflikni ifodalash imkonini beradi.

Ingliz korpusidan misollar:

Ifoda	Hedging/Yumshatuv	Pragmatik vazifa
I'm nervous about the presentation.	To'g'ridan-to'g'ri	Ichki holatni ochiq ifodalaydi; engil xavotir signal beradi.
I'm a bit worried about the	<i>a bit</i>	Hissiy ifodani yumshatadi; ijtimoiy

exam.		bosimni kamaytiradi.
I feel slightly uncomfortable with this plan.	<i>slightly</i>	Kuchaytirilgan hissiyotni yumshatadi; xushmuomalalikni saqlaydi.
I'm kind of confused by the instructions.	<i>kind of</i>	Aniq bo'lmaslikni bildiradi; noaniqlikni ko'rsatadi.
I'm anxious about meeting her parents.	To'g'ridan-to'g'ri	Kuchli hissiy holatni bildiradi; yordam yoki qo'llab-quvvatlash talab qilishi mumkin.

Bu misollar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida so'zlovchilar to'g'ridan-to'g'ri ifoda va yumshatishni muvozanatlashtiradi, bu esa madaniyatda aniqlik va individual ifodaga ustuvorlik berishini, tinglovchiga ortiqcha bosim tushmasligini aks ettiradi (Brown & Levinson, 1987).

O'zbek tilida ruhiy holat ifodalari. O'zbek tilida so'zlovchilar ko'proq kontekstual, vaziyatga bog'liq va tana orqali ifodalash usullariga tayanadi, hissiyotlarni to'g'ridan-to'g'ri leksik belgilashdan ko'ra. Ruhiy holatlar ko'pincha tana metaforalari, kayfiyat tasvirlari yoki vaziyatga bog'liq ifodalar orqali yetkaziladi, bu esa ijtimoiy muvozanat va munosabatlarni saqlash imkonini beradi.

O'zbek korpusidan misollar:

Ifoda	So'zma-so'z tarjima	Pragmatik vazifa
Ichim siqilib ketdi.	"Hissiy bosimni his qildim"	Stressni bilvosita ifodalaydi; hissiy holatni tana orqali bildiradi.
Boshim qotib qoldi.	"Boshim tiqilib qoldi"	Chalg'itish yoki ruhiy ortiqcha yukni bildiradi; to'g'ridan-to'g'ri ifodadan qochadi.
Ichim g'ash bo'ldi.	"Ichim g'ashlandi"	Ichki noqulaylikni yumshoq ifodalaydi.
Ruhim tushib ketdi.	"Ruhim tushib ketdi"	Kayfiyat tushkunligini metaforik ifodalaydi.
Kayfiyatim yo'q bugun.	"Bugun kayfiyatim yo'q"	Kayfiyatni to'g'ridan-to'g'ri bildiradi, lekin ijtimoiy jihatdan maqbul.
Yuragim bezovta bo'lyapti.	"Yuragim bezovta"	Xavotirni bilvosita ifodalaydi; tana metaforasi ishlatiladi.
Hafsalasi pir bo'ldi.	"Umidini yo'qotdi"	Noqulaylik yoki tushkunlikni yumshoq tarzda bildiradi.

Bu misollar shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilida so'zlovchilar hissiyotlarni jismoniy, vaziyatga bog'liq yoki ijtimoiy kontekst ichiga singdirib ifodalaydi, to'g'ridan-to'g'ri aytish o'rniga. Bilvositalik va metaforik ifodalar ijtimoiy muvozanatni saqlash va kollektivistik me'yorlarga hurmat ko'rsatish strategiyasi sifatida ishlatiladi (Hall, 1976; Toshpulatova & Nishonova, 2025).

Solishtirma tahlil. Ingliz va o'zbek ruhiy holat ifodalarini solishtirganda quyidagi naqshlar kuzatiladi:

- 1.To'g'ridan-to'g'ri vs bilvosita ifoda
- 2.Ingliz tilida hissiyotlar to'g'ridan-to'g'ri ifodalanadi, lekin hedging orqali yumshatiladi.

3.O'zbek tilida hissiyotlar bilvosita, metaforik va vaziyatga bog'liq tarzda ifodalanadi.

4.Hedging va yumshatish

5.Ingliz tilida a bit, slightly, kind of kabi hedges ishlatiladi.

6.O'zbek tilida hedging kontekstual, bilvosita tavsiflar va tana/metafora orqali amalga oshiriladi.

7.Tana va metafora ishlatish

8.Ingliz tilida metaforik ifodalar cheklangan (feel down, over the moon).

9.O'zbek tilida hissiyotlar ko'pincha ichki holatlar (yurak, ich), ruhiy va kayfiyat holatlari (ruh, kayfiyat) orqali ifodalanadi.

10.Madaniy vositalar

11.Ingliz strategiyalari individualistik, past-kontekstli madaniyatga mos bo'lib, o'zini ifoda etishni xushmuomalalik bilan uyg'unlashtiradi.

12.O'zbek strategiyalari kollektivistik, yuqori-kontekstli madaniyatga mos bo'lib, munosabatlarni muvozanatda saqlash va hurmatni ta'minlaydi.

1-jadval. Ingliz va o'zbek ruhiy holat ifodalaridagi madaniy farqlar

Xususiyat	Ingliz tili	O'zbek tili
To'g'ridan-to'g'ri	To'g'ridan-to'g'ri leksik belgilash	Bilvosita, vaziyatga/metaforaga bog'liq
Hedging	Leksik: a bit, slightly, kind of	Kontekstual: metafora, vaziyat ifodasi
Tana/metafora	Cheklangan	Tez-tez ishlatiladi (yurak, ich, kayfiyat)
Xushmuomalalik	Jumlalarni yumshatish orqali	Ijtimoiy muvozanatni saqlash uchun bilvosita
Madaniy me'yor	Individualistik, past-kontekstli	Kollektivistik, yuqori-kontekstli

Pragmatik kuzatuvlar

Ingliz tilida so'zlovchilar hissiy ifodalarni hedging orqali o'zini ifoda etish va ijtimoiy sezgirlikni muvozanatlashtiradi.

O'zbek tilida so'zlovchilar hissiy holatlarni bilvosita ifodalaydi va ko'pincha umumiy vaziyat tushunchasiga tayangan holda ma'noni yetkazadi.

Ikkala til ham samarali ruhiy holat muloqotini ta'minlaydi, lekin psixolingvistik va pragmatik mexanizmlar madaniy me'yorlar ta'sirida farq qiladi.

Xulosa (Conclusion).Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek tilida ruhiy holatlarni ifodalash madaniy me'yorlar va muloqot kutishlari bilan chuqur bog'liq. Ingliz tilida so'zlovchilar hissiyotlarni to'g'ridan-to'g'ri leksik ifodalar orqali bildiradi, ko'pincha a bit, slightly, kind of kabi hedging vositalari bilan yumshatadi. Bu strategiyalar individualistik va past-kontekstli madaniyatlarda o'zini ifoda etish va aniqlikni saqlash bilan birga shaxslararo sezgirlikni ham aks ettiradi. O'zbek tilida so'zlovchilar ko'pincha bilvosita, vaziyatga bog'liq va tana orqali ifodalarga tayanadi. Ruhiy holatlar jismoniy metaforalar (yurak, ich) yoki kontekstga bog'liq kayfiyat tasvirlari (ruh, kayfiyat) orqali ifodalanadi, bu esa hissiyotlarni to'g'ridan-to'g'ri oshkor qilmasdan yetkazishga imkon beradi. Bunday bilvositalik yuqori-kontekstli, kollektivistik madaniyatda munosabatlarni

muvozanatda saqlash, kamtarlik va ijtimoiy hurmatni aks ettiradi. Solishtirma tahlil shuni ko'rsatadiki, ikkala til ham ruhiy holatlarni samarali ifodalashga qodir, ammo strategiyalar sezilarli farq qiladi: ingliz tilida leksik to'g'ridan-to'g'riligiga hedging bilan yumshatiladi, o'zbek tilida esa metaforik va vaziyatga bog'liq bilvosita ifodalar ustunlik qiladi. Ushbu natijalar shuni anglatadiki, hissiy muloqot faqat lug'at yoki grammatik shakllar orqali tushunilmaydi; u madaniy, ijtimoiy va pragmatik omillar bilan boshqariladi. Tadqiqotning amaliy ahamiyati psixolingvistika, madaniyatlararo muloqot, tarjima va til o'qitish sohalariga taalluqlidir. Madaniyatning hissiy ifodaga ta'sirini tushunish madaniyatlararo muloqotni yaxshilash, tushunmovchiliklarni kamaytirish va ikkinchi tilni o'rgatishda pedagogik yondashuvlarni boyitishga yordam beradi. Shuningdek, o'zbek tilidagi bilvositalik va tana metaforalarini hisobga olish tarjima aniqligi va madaniyatlararo kompetentsiyani oshirishga xizmat qiladi.

Kelajak tadqiqotlari bu ishni kengaytirib, kvantitatif korpus tahlilini qo'shishi, qo'shimcha ijtimoiy o'zgaruvchilarni (yosh, jins, mintaqaviy dialekt) o'rganishi yoki boshqa yuqori va past kontekstli tillarni solishtirishi mumkin. Bunday tadqiqotlar madaniyat va tilning ruhiy holatlarni ifodalashdagi o'zaro ta'sirini yanada chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ahmad, I. S., Dudy, S., Belay, T. D., Abdulmumin, I., Yimam, S. M., Muhammad, S. H., & Church, K. (2025). Exploring cultural nuances in emotion perception across 15 African languages. arXiv.
2. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
3. Cho, Y.-M., Pang, D., Thapa, S., Sherman, G., Ungar, L., & Tay, L. (2024). Language-based valence and arousal expressions between the United States and China: A cross-cultural examination. arXiv.
4. Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.
5. Hareli, S., Kafetsios, K., & Hess, U. (2015). A cross-cultural study on emotion expression and the learning of social norms. Humboldt-Universität zu Berlin.
6. Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. Anchor Books.
7. Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). SAGE Publications.
8. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
9. Larina, T. V. (2015). Pragmatics of emotions in cross-cultural context. *Russian Journal of Linguistics*.
10. Nakhchivanli, Z. S. (2025). The linguistic expression of emotion: A cross-cultural analysis. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*.
11. Ro'zmetova, N. (2025). Language and emotions: The linguistic expression of feelings across cultures. *Bulletin of the New Science Society International Scientific Journal*.
12. Xayrullaeva, S. (2025). Linguistic and cultural analysis of positive and negative emotions in Uzbek and English languages. *Lingvospektr*, 3(1), 202–206.
13. Wierzbicka, A. (1999). *Emotions across languages and cultures: Diversity and universals*. Cambridge University Press.